

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

ВАСИЛЬЄВОЇ Ольги Сергіївни

**«Драматургія Еріка-Емманюеля Шмітта: інтертекстуальний,
інтермедіальний, синергетичний та поетикальний аспекти»,**

яка подається на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 – Гуманітарні науки

за спеціальністю 035 – Філологія

1. Оцінка роботи здобувача в процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи.

Здобувач ВАСИЛЬЄВА Ольга Сергіївна виконала в повному обсязі Індивідуальний план Освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії. Освітня програма в обсязі 40 кредитів ECTS виконана в повному об'ємі. Було успішно складено шість заліків та екзамен з таких навчальних дисциплін:

Заліки:

- 1) «Парадигми сучасної філології» – 85 балів;
- 2) «Підготовка наукових публікацій та презентація результатів» – 92 балів;

Екзамен:

- 1) «Філософські засади та методологія наукових досліджень» – 91 бал;
- 2) «Типологія стилів і напрямів» – 100 балів;
- 3) «Історико-літературні теоретичні вектори» – 100 балів;
- 4) «Інтертекстуальність художнього тексту» – 98 балів.
- 5) «Іноземна мова (французька)» – 99 балів.

Складено комплексний іспит зі спеціальності 035 – Філологія. Пройдено асистентську практику на кафедрі романської філології та перекладу (нині кафедра романо-германської філології) факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та асистентське стажування (Student mobility for traineeships) в Палермському університеті (Палермо, Італія) за програмою міжнародної академічної мобільності Erasmus+ (2021 рік).

Усі заплановані види робіт було виконано своєчасно. Здобувач плідно співпрацював з науковим керівником протягом усього терміну навчання в аспірантурі.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Драматургія, з її специфічною структурою і сценічною природою, дозволяє комплексно розглядати питання ідентичності, вибору та самопізнання. Французький театр, що еволюціонував від класичних форм до сучасних

філософських драм, є особливо показовим у цьому контексті. Вибір драматургії Еріка-Емманюеля Шмітта як об'єкта дослідження зумовлений тим, що його творчість вирізняється філософською заглибленістю, екзистенційною проблематикою та діалогом із класичною театральною традицією.

Особливу цінність у цьому контексті становить здатність п'єс Шмітта поєднувати філософське осмислення людського буття з драматургічною динамікою. Його твори є прикладом інтелектуального театру, який водночас залишається глибоко емоційним і доступним для широкої аудиторії. Через використання сценічної метафори, інтертекстуальних відсилань, діалогічної форми та відкритих фіналів автор стимулює глядача до співпереживання й саморефлексії.

Актуальність дослідження також підсилюється тим, що у творчості Шмітта відображено як національні риси французької сценічної традиції, так і універсальні проблеми сучасної людини. Його драматургія є репрезентативною для вивчення сучасного театру як простору філософської рефлексії, діалогу поколінь і культур, переосмислення класичних ідентичностей у нових формах. Саме тому дослідження поетики та проблематики драм Шмітта дозволяє не лише глибше зрозуміти його індивідуальний стиль, а й окреслити ширші тенденції розвитку французької драматургії кінця XX – початку XXI століття.

Метою цього дослідження є аналіз драматичної творчості Еріка-Емманюеля Шмітта крізь призму інтертекстуального, інтермедіального, синергетичного та поетикального аспектів.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- виокремити теоретичні засади понять «драматургія», «синергетика», «інтермедіальність» та «інтертекстуальність» для вивчення більш релевантних підходів до літературної творчості;
- визначити жанрову типологію французької драми та її трансформацію від класичної до сучасної форми;
- розглянути творчість Еріка-Емманюеля Шмітта в контексті сучасної французької літератури;
- проаналізувати спадкоємність традицій мольєрівського класичного театру в драматургії Еріка-Емманюеля Шмітта;
- дослідити вплив французького романтичного театру та міжвоєнного театру на творчість Еріка-Емманюеля Шмітта;
- виокремити інтертекстуальні та інтермедіальні елементи, синергетичні моделі в його драматичних текстах та з'ясувати їх роль в аналізованих текстах;

– простежити концепти добра і зла, «повернення до самого себе» в драматургії Еріка-Емманюеля Шмітта;

– розглянути моделі міжособистісних відносин у п'єсах Еріка-Емманюеля Шмітта крізь призму гендерних аспектів.

Об'єкт дослідження – драматургія Еріка-Емманюеля Шмітта 1990-2000-х років, а саме його п'єси «Ніч у Валоні» («*La nuit de Valogne*»), «Відвідувач» («*Le Visiteur*»), «Розпусник» («*Le Libertin*»), «Фредерік, або Бульвар Злочину» («*Frédéric, ou le Boulevard du crime*»), «Готель між двох світів» («*Hôtel des deux mondes*»), «Маленькі подружні злочини» («*Les petits crimes conjugaux*»), «Тектоніка почуттів» («*La tectonique des sentiments*»), «Дуже легкий чоловік» («*Un homme trop facile*»), «Гітрі» (*The Guitry*), «Зрада Айнштайна» («*La trahison d'Einstein*»).

Предметом дослідження слугують інтертекстуальні, інтермедіальні, синергетичні та поетикальні особливості драматургії Еріка-Емманюеля Шмітта, зокрема механізми їхньої взаємодії у формуванні художнього світу його п'єс.

Теоретико-методологічну основу формують праці, що аналізують природу драматичного тексту, його жанрову специфіку та еволюцію драматургії у світовому та французькому контексті: П. Павис, Г. Фішер-Ліхте, Ж. Шерер, М. Пфістер, О. Бондарева, В. Фесенко, С. Ковпик, Г. Драненко, Є. Васильєв. Методологія інтертекстуального аналізу ґрунтується на працях теоретиків інтертекстуальності та міжтекстових зв'язків: Ю. Крістева, Р. Барт, Ж. Женетт, Г. Блум, Л. Ортега, К. Юван, Н. Зенгін, С. Ковпик, С. Криворучко, Г. Сатановської. Інтермедіальність драматичного тексту та його взаємодію з іншими видами мистецтва ми досліджуємо крізь призму праць С. Бондаренко, С. Ковпик, О. Романової, В. Фесенко та ін. Синергетичний підхід до аналізу драматургії ґрунтується на концепції нелінійної динаміки літературного процесу, що розглядає драматичний текст як відкрити, самоорганізовану систему. У дослідженні спираємося на праці Л. Піхтовнікової, Г. Хакена, В. Іванишина, О. Скринник, які досліджували механізми самоорганізації та нелінійності в літературних структурах. Поетика драматургічного тексту розглядається у контексті взаємодії жанру, стилю та структури, ґрунтуючись на працях: О. Галича, Т. Черкашиної, С. Ковпик, Г. Сатановської, Д. Песоцької, П. Павис, Б. Сарро, Г. Драненко.

Методи дослідження. Герменевтичний аналіз став методологічною основою нашого дослідження, що дозволило здійснити глибоку інтерпретацію драматичних текстів Еріка-Емманюеля Шмітта. Цей підхід сприяв розгляду його п'єс як багаторівневих художніх конструкцій, у яких взаємодіють філософські, літературні та театральні смисли. Порівняльно-історичний метод дозволив

виявити зв'язки між п'єсами Шмітта та класичною, романтичною та міжвоєнною традиціями театру. Метод інтертекстуального аналізу застосовано для дослідження міжетекстових зв'язків у драматургії Шмітта, що дозволило виявити відсилання до філософських та літературних джерел. Інтермедіальний аналіз дав змогу дослідити взаємодію драматургічних творів Шмітта з іншими видами мистецтва, зокрема театром, живописом та музикою. Застосування цього підходу дозволило розглянути, як у текстах драматурга поєднуються літературний, сценічний і візуальний коди. Синергетичний підхід використовувався для аналізу динамічної взаємодії структурних елементів драматургії Шмітта. Його застосування дало змогу простежити, як драматичний текст функціонує як відкрита система, що самоорганізується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Особлива увага приділена тому, як персонажі проходять процес трансформації, вибудовуючи власну ідентичність у межах синергетичної моделі розвитку.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконувалася в межах наукових тем кафедри романської філології та перекладу (нині кафедра романо-германської філології) факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Національна й культурна своєрідність романомовних літератур: історія й сьогодення» (затверджено на засіданні Вченої ради факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, протокол № 16 від 18.12.2020 р. (2020-2023 рр.) та «Західнороманські літератури: поетика, національні особливості, міжкультурна взаємодія» (затверджено на засіданні Вченої ради факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, протокол № 8 від 22.09.2023 р. (2023-2024 рр.).

4. Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна.

Дисертація є одноосібним науковим дослідженням зі сформульованими теоретичними й практичними положеннями й висновками. Теорії, концепції та підходи, що належать іншим авторам, у роботі наводяться з відповідними посиланнями на джерело інформації.

Наукова новизна отриманих результатів:

- розроблено концепцію «повернення до самого себе» як одного з важливих елементів драматургії Еріка-Емманюеля Шмітта, що виявляється у процесі трансформації персонажів та їхньої рефлексії над власним досвідом;

- уточнено роль інтертекстуальних і філософських елементів у поетиці драматургії Шмітта, зокрема взаємозв'язки його текстів із класичною та модерною французькою драматургією, європейським літературним і філософськими контекстом;

- уперше проведено комплексний аналіз драматургії Шмітта крізь призму інтермедіальності, інтертекстуальності та синергетики, що дозволило виявити механізми взаємодії драматичного тексту з іншими мистецькими формами;

- поглиблено розуміння взаємозв'язку між жанровими та філософськими особливостями драматургії Шмітта, що дозволяє оцінити її місце у сучасному театральному просторі.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Обґрунтованість наукового дослідження, результатів та висновків забезпечено логікою подання матеріалу, послідовністю викладу, висновками до кожного розділу, загальними висновками дисертації, а також апробацією результатів дослідження. Обґрунтованість та достовірність наукових положень дисертації ВАСИЛЬЄВОЇ Ольги Сергіївни підтверджується значним списком залученої наукової літератури за темою дослідження. Аспіранткою проводилася тривала й плідна робота, що виявлялася не лише в ознайомленні кафедри з матеріалами дисертації в рамках її обговорення, а й наукового товариства через публікації та виступи з доповідями на конференціях різного рівня. Було застосовано актуальні методології та методи, що дають високу теоретичну основу. Висновки до розділів і роботи загалом відзначаються аналітичністю та повнотою викладу результатів дисертації.

6. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Матеріали дисертації можуть бути включені до навчальних курсів із теорії драми, західноєвропейської літератури, театрознавства та сучасної французької драматургії, сучасної французької літератури, сучасної зарубіжної літератури. Отримані результати також можуть бути корисними у міждисциплінарних дослідженнях у сферах культурології, філософії та психології, зокрема при вивченні проблематики самопізнання, рефлексії та художніх способів репрезентації ідентичності в сучасному театрі. Результати дослідження можуть бути використані при написанні наукових робіт різного рівня.

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором.

Основні положення й висновки роботи відображені у 15 наукових публікаціях: 3 статтях у фахових виданнях України категорії Б, у тому числі тих, що входять до наукометричної бази Index Copernicus, 2 статтях у міжнародних наукових журналах; 10 тезах доповідей на міжнародних наукових конференціях. Одноосібних статей і тез доповідей – 14, у співавторстві – 1.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Публікації у фахових виданнях України:

1. Васильєва О. Проблематика та поетика п'єси «Le Visiteur» Еріка-Емманюеля Шмітта. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 26. Т. 2. С. 253-257. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.26.2.48>
2. Васильєва О. Тема життя і смерті у п'єсі «Готель двох світів» Еріка-Емманюеля Шмітта. *Вчені записки Таврійського національного університету*. 2023. Т. 34 (73). № 3. С. 234-240. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.3/41>
3. Васильєва О. Дискурс філософії Просвітництва в драматургії Еріка-Емманюеля Шмітта. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34. Т. 1. С. 138-143. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/34-1-22>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Васильєва О. С. Образ Дон Жуана у п'єсі «Ніч у Валонії» Еріка-Емманюеля Шмітта. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2021. Вип. 15. С. 135–146. DOI: https://doi.org/10.31812/world_lit.v15i0.4550
2. Vasilieva O. Philosophical problems of the dramatical works by Eric Emmanuel Schmitt. *Accents and Paradoxes of Modern Philology*. 2020. Issue 1(5). P. 68-80. DOI: <https://doi.org/10.26565/2521-6481-2020-5-04>
3. Васильєва О. Пошук свого істинного «Я» у п'єсі Еріка-Емманюеля Шмітта «Фредерік або Бульвар злочину». *Художні феномени в історії та сучасності («Етноімагологічний вимір»): тези доповідей X Міжнародної наукової конференції*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. С. 19-20.
4. Cherkashyna T., Vasilieva O. Poetics and problems of the play «The Libertin» by Eric-Emmanuel Schmitt. *ACNS Conference Series: Social Sciences and Humanities*. 2023. Vol. 3. DOI: <https://doi.org/10.55056/cs-ssh/3/03004>
5. Васильєва О. Час і простір у п'єсі Еріка-Емманюеля Шмітта «Ніч у Валонії». *Період трансформаційних процесів у світовій науці: задачі та*

виклики»: тези доповідей міжнародної наукової конференції. Одеса: Міжнародний центр наукових досліджень, 2023. С. 151.

6. Васильєва О. С. Композиційні особливості п'єси Еріка-Емманюеля Шмітта «Гість». *Художні феномени в історії та сучасності («Глобальне та самобутнє: композиція чи опозиція?»)*: тези доповідей IX Міжнародної наукової конференції. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 25-26.

7. Васильєва О. С. Подорож між світами у п'єсі Еріка-Емманюеля Шмітта «Готель двох світів». *Художні феномени в історії та сучасності («Дискурс подорожі»)*: тези доповідей VIII Міжнародної наукової конференції. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. С. 24-25.

8. Васильєва О. С. Жіночі образи у п'єсі Е.-Е. Шмітта «Розпусник». *Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук*: матеріали міжн. наук-практ. конф., м. Запоріжжя, 5–6 листопада 2021р. / Класичний привітний університет та Академія «Bolashaq» (Казахстан). Запоріжжя, 2021. С. 30-31.

9. Своєрідність образної системи у п'єсі Е.-Е. Шмітта «Гість». *Художні феномени в історії та сучасності («Географічний простір і художній текст»)*: тези доповідей VII Міжнародної наукової конференції. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. С. 30-31.

10. Васильєва О. С. Тема кохання у п'єсі Еріка-Емманюеля Шмітта «Готель двох світів». *Сонячні кларнети: танець, музика, театр у літературних проєкціях*: матеріали міжн. наук. конф., м. Бердянськ, 23–24 березня 2021 р. / Бердянський держ. педагогічний університет. Бердянськ, 2021. С. 50-51.

11. Васильєва О. С. Дискурсивно-жанрова специфіка п'єси Еріка-Емманюеля Шмітта «Розпусник». *Homo Universitatis*: Тези доповідей XX ювілейної наукової конференції з міжнародною участю «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація». Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. С. 108-110.

12. Васильєва О.С. Вплив філософії Просвітництва на творчість Е.-Е. Шмітта. *Художні феномени в історії та сучасності («Пам'ять та ідентичність»)*: тези доповідей VI Міжнародної наукової конференції. Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. С. 25-26.

8. Апробація матеріалів дисертації.

Основні теоретичні положення й висновки дисертації обговорено на засіданнях кафедри романо-германської філології факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (2020–2024 рр.), на наукових семінарах Палермського університету (Палермо, Італія) під час участі в програмі міжнародної академічної мобільності Erasmus+ (жовтень–

грудень 2021 р.), а також на наукових конференціях різного рівня: VI Міжнародній науковій конференції «Художні феномени в історії та сучасності (Пам'ять та ідентичність)» (03-04 квітня 2020 року, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна), XX Ювілейній науковій конференції з міжнародною участю «Каразінські читання: людина, мова, комунікація» (5 лютого 2021 року, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна), VII Міжнародній науковій конференції «Художні феномени в історії та сучасності (Географічний простір і художній текст)» (16-17 квітня 2021 року, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна), Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук» (6-7 листопада 2021 року, Класичний приватний університет, Академія «Bolshaq»(Казахстан), VIII Міжнародній науковій конференції «Художні феномени в історії та сучасності (Дискурс подорожі)» (8 квітня 2022 року, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна), II Міжнародній конференції «New Trends in Languages, Literature and Language Education (3L-Edu 2022)» (May 18, 2022 Kryvyi Rih State Pedagogical University), Міжнародній науковій конференції «Сонячні кларнети: танець, музика, театр у літературних проєкціях» (23-24 вересня 2022 року, Бердянський державний педагогічний університет), IX Міжнародній науковій конференції «Художні феномени в історії та сучасності (Глобальне та самотутнє: композиція чи опозиція?)» (7 квітня 2023 року, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна), I Міжнародній науковій конференції «Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики» (2 червня 2023 року, Одеса, Міжнародний центр наукових досліджень), X Міжнародній науковій конференції «Художні феномени в історії та сучасності («Етноімагологічний вимір»)» (12 квітня 2024 року, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна).

9. Дотримання академічної доброчесності.

Дисертація виконана самостійно, текст роботи не містить плагіату, що було встановлено на підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано за допомогою ліцензованої антиплагіатної Інтернет-системи [StrikePlagiarism.com](https://www.strikeplagiarism.com)). Дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

10. Оцінка мови та стилю дисертації.

Дослідження викладено в логічній послідовності в доступному для сприйняття вигляді. Дисертація написана науковим стилем мовлення, структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам відповідно постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341), Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 р. № 759).

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною та практичною значимістю дисертація ВАСИЛЬЄВОЇ Ольги Сергіївни «Драматургія Еріка-Емманюеля Шмітта: інтертекстуальний, інтермедіальний, синергетичний та поетикальний аспекти» відповідає спеціальності 035 – Філологія. Здобувачем повністю виконана освітня та наукова складові освітньо-наукового рівня вищої освіти.

12. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту.

Здобувач представила основні результати дослідження своєї дисертації на розширеному засіданні кафедри романо-германської філології факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 12 від 26 березня 2025 року) у формі презентації та наукової дискусії після її завершення.

Враховуючи високий рівень виконаного дослідження, а також актуальність теми роботи, наукову новизну результатів та їх наукове і практичне значення, на розширеному засіданні кафедри було одностайно ухвалено рішення про рекомендацію дисертації ВАСИЛЬЄВОЇ Ольги Сергіївни «Драматургія Еріка-Емманюеля Шмітта: інтертекстуальний, інтермедіальний, синергетичний та поетикальний аспекти» до захисту в спеціалізованій вченій раді для здобуття

ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 – Філологія з галузі знань 03 – Гуманітарні науки.

Головуюча на засіданні кафедри
романо-германської філології
факультету іноземних мов
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна,
кандидат філологічних наук, доцент

Ірина ХОЛМОГОРЦЕВА